

Varoška legenda kaže da su bake plašile svoje znatiželjne unuke da u njima žive zle veštice, kako bi suzbili njihovu radoznalost i kako se ne bi povredila. Godine 1847. u Velikokikindskom dištriktu zabeleženo ih je 252, samo u Kikindi 51. Danas je ostala jedna jedina, a reč je o SUVAČI, tzv. suvom mlinu koji je za mlevenje žitarica koristio živi rad.

SUVAČE su zamenjivale vodenice i vetrenjače, a umestno vode i vetra, kao pogonsku snagu koristile konje. Prednost SUVAČA je bila što nisu bile uslovljene prirodnim faktorom i mogle su da budu podignute na bilo kojoj lokaciji. U Kikindu je, u novoizgrađeni objekat prenet stari mehanizam kupljen u Padeju 1899. godine. Do Drugog svetskog rata SUVAČA je bila u vlasništvu lokalnih zadrugara. Pred početak rata prodana je Nemcu, Gašparu Krimeru, a 1945. godine nacionalizovana, kada je i prestala sa radom. Od 1951. godine pod zaštitom je države, a 1990. je i zvanično proglašena spomenikom kulture od izuzetnog značaja. Danas je u vlasništvu opštine, pod ingerencijom Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture - Beograd. Kada je reč o programskim sadržajima, pod okriljem je Narodnog muzeja iz Kikinde. Za kikindsku SUVAČU se može reći da je pravi biser narodnog graditeljstva. Ona se sastoji od tri dela: od krovnog piramidalnog dela, mlinarevog prostora i mlinareve sobe. Centralni kružni objekat sastavljen je od 14 opekom zidanih stubova koji nose dominantan krovnu konstrukciju i u njemu se nalazi najvažniji deo SUVAČE, veliko kolo (točak) raspona oko 15m, obima oko 45, a visina u centru piramide 8,55m. Veliko kolo je sa 12 paoka učvršćeno za centralnu valjkastu osovinu postavljenu vertikalno, koja se zove popa. Na rubu kola, sa 516 drvenih zubaca, sistemom zupčanika prenosila se energija na dva para kamenja za meljavu. Taj mehanizam su pokretali konji, dok se meljava vršila u mlinskom delu. U krizna vremena, veliko kolo pokretali su ljudi. U taj sistem bio je upregnut najmanje jedan, a najviše šest pari konja, koji su vođeni od strane goniča konja, po utvrđenoj stazi od cigala često posutoj peskom, jer su to bili uglavnom siromašni ljudi, pa su dovodili nepotkovane konje. U SUVAČI nije bilo konja, pa svako ko je želeo da samelje žito morao je da dovede svoj par konja (ili da iznajmi), a svaki par morao je da ima svog goniča. Najinteresantnije je što su konji preko krova „spuštani“ u suvaču, jer drugog ulaza nije bilo. U suvači su stalno radili mlinar i gonič konja. Jedan par konja je za sat vremena mogao da samelje 100 kg žita. Kažu da je ukus hleba od žita samlevenog na taj način bio odličan i visokog kvaliteta. Pored žita, u SUVAČI su se mleli paprika, biber i cimet. Krovna konstrukcija SUVAČE je prvobitno bila prekrivena biber crepom, proizvedenom u ciglani koju je 1866. godine osnovao Mihael Bon (Mihael Bohn), rodonačelnih ciglarstva i creparstva na ovim prostorima. Pri konzervatorskim i restauratorskim radovima 1990. i 2013. godine zamenjen je i crep, ovoga puta iz „Toze Markovića“, fabrike za proizvodnju keramičkih pločica i crepova, naslednice Bonove ciglane. Pored kikindske, u svetu su sačuvane još dve SUVAČE: u

mađarkom gradu Sarvašu i hrvatskom Otoku. To je još jedan razlog što Kikindžani smatraju da je njihova SUVAČA, ne samo jedan od simbola njihovog grada, već da ima ogroman kulturni, istorijski, a pre svega emotivni značaj, posebno za nešto starije stanovnike ove banatske varoši.

Fotografija:

Arhiv TO Vojvodine